

І.В. Мілаш, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ОСНОВНІ РИСИ АДАПТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ДО ЗМІНИ УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ

З метою забезпечення цілеспрямованості процесу адаптації підприємств до динамічної зміни умов зовнішнього середовища, їм необхідно управляти. За умов ситуації, що швидко змінюється, необхідний особливий підхід до організації системи управління підприємствами. Це обумовлено потребою підприємств гнучко реагувати на зміни і адаптуватися до них з метою запобігання кризової ситуації й забезпечення ефективного функціонування.

Адаптивне управління здійснюється в умовах невизначеності і підвищеного ризику. При адаптивному управлінні алгоритм визначення управлінських дій автоматично змінюється в процесі функціонування системи управління. Загальний алгоритм такого управління має дворівневу систему: регулювання і адаптація; і називається алгоритмом адаптивного управління. Відповідно, динамічна система, що складається з об'єкта управління і обґрунтування адаптивного управління, є адаптивною системою управління. Необхідно відмітити, що застосування адаптивної системи управління має на увазі прагнення економічної системи (підприємства) до самоорганізації, оскільки посилення тиску з боку зовнішнього середовища викликає необхідність зросту самоорганізації цієї системи.

Адаптивне управління повинно бути орієнтованим як на поточні, так і на майбутні зміни зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств. Це дозволить підприємствам визначити вірогідні напрями змін і досягти поставлених цілей.

Адаптація може бути спрямована на пристосування зовнішнього середовища до своїх підходів і потреб. Така адаптація називається зовнішньою. Властивість системи пристосовуватися до змін зовнішнього середовища шляхом зміни характеристик внутрішнього середовища називається внутрішньою адаптацією.

Поточна адаптація здійснюється у безперервному режимі, тоді як циклічна адаптація здійснюється в дискретному режимі. При цьому метою циклічної адаптації є створення певного запасу можливостей для здійснення поточної адаптації підприємства. За способом реалізації адаптація може здійснюватися шляхом зміни внутрішніх параметрів системи шляхом структурних перетворень.

Адаптивність є важливим чинником реалізації конкурентних переваг підприємств і конкурентоспроможності їх товарів (послуг).

Характерними рисами адаптивності підприємств є такі:

1. Для підприємства адаптивність не може бути абсолютною. Адаптивність підприємства – це його здатність у зовнішніх умовах, що змінилися, так перебудувати свою структуру і управлінські дії, щоб функціонування підприємства здійснювалося найкращим способом.

2. Адаптивність підприємства закладена в суть роботи самого підприємства, у тому числі і за рахунок наявної інерційності, яка не дозволяє порушувати ритм роботи при незначних змінах чинників.

3. Адаптивність підприємства дозволяє пристосуватися до змін зовнішнього середовища шляхом зміни організованості. При цьому міра затребуваності адаптаційних властивостей підприємства визначається такими характеристиками зовнішнього середовища як рухливість і невизначеність. Одним із заходів адаптаційного характеру є зміна організаційної структури, яка може розглядатися як форма адаптації діяльності підприємства на зміни зовнішнього середовища. При цьому швидкість реакції підприємства на зміни визначається не лише технологією, але й гнучкістю організаційної структури.

4. Модифікація організаційної структури є недоцільною до тих пір, поки витрати на її проведення не порівнюються з упущеною вигодою (збитком) від втрати її адекватності. Втрата адекватності організаційної структури відбувається внаслідок еволюції внутрішнього і зовнішнього середовища. Остання, будучи невизначеною і рухливою, змінюється постійно. Організаційна структура є адміністративною фіксацією і формалізацією стосунків, дає прозорість і чіткість, на шкоду гнучкості й динамічності. В результаті зміни організаційної структури відбуваються не безперервно, а періодично. За умов підвищеної мінливості зовнішнього середовища постійно й оперативно повинна змінюватися організаційна структура. Таку здатність швидкої адаптації мають органічні структури і горизонтальне зв'язки. За умов стабільного середовища зміни відбуваються повільно. Тому організаційна структура в стабільному середовищі може залишатися незмінною. Отже, виникає необхідність оптимізації витрат на адаптацію.

5. Створення організаційної структури, що є адекватною конкурентним умовам і внутрішнім параметрам підприємства, дозволяє привести існуючу систему управління у відповідність з бажаним рівнем. Зайва жорсткість структури шкодить пристосуванню підприємства до умов, що змінюються, і обмежує використання нових можливостей. У той же час, зайва гнучкість може привести до дезорганізації. У зв'язку з цим основною проблемою є розумне поєднання цих двох характеристик.